

ศาสตร์-ศิลป์

ของ

การกำกับดูแลที่ดิน

และ

สันติประชาธรรม

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร

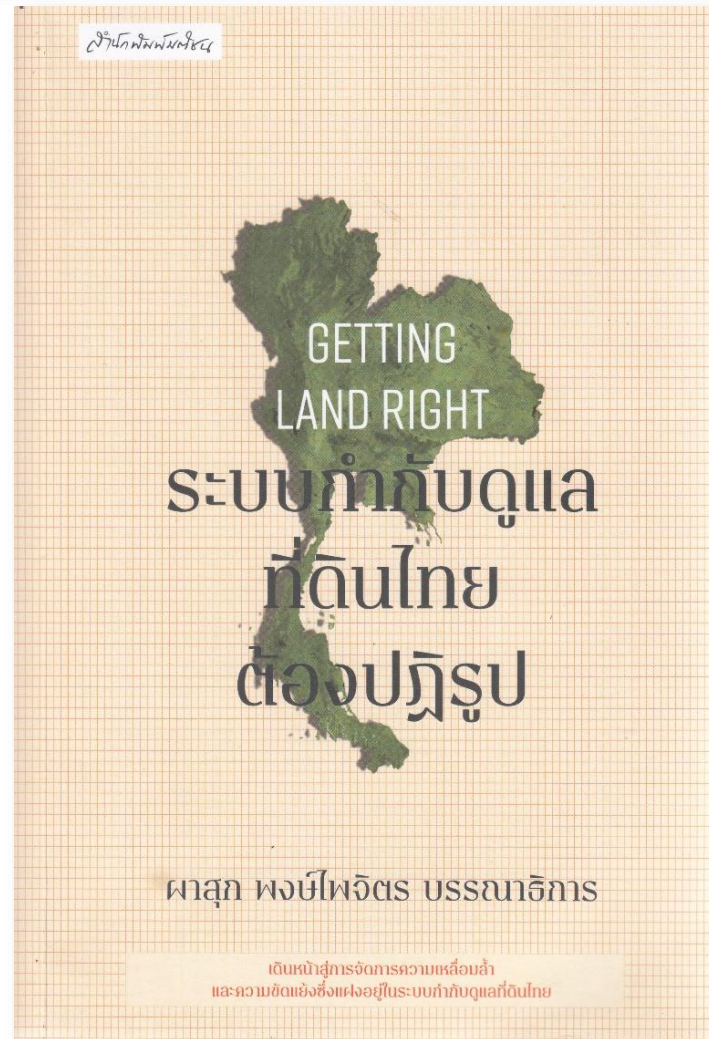
ปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 8 มีนาคม 2567

เราศึกษาเรื่องที่ดินกันไปทำไม

“ระบบกำกับดูแลที่ดินเพื่อการพัฒนา:
ทางเลือกการใช้ที่ดินและนโยบายที่ดิน
ใน 20 ปีข้างหน้า”

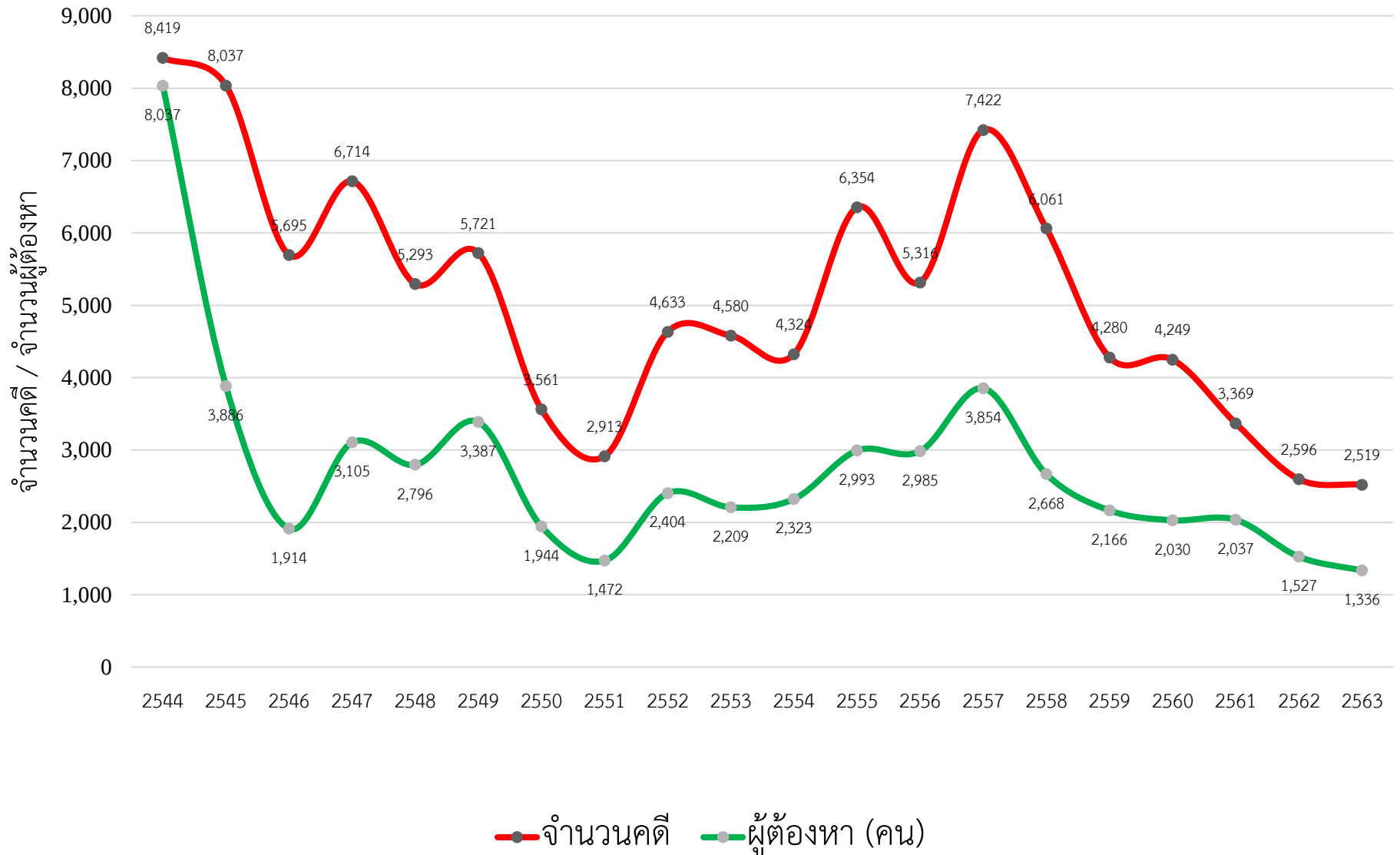

2557-2562

รัฐฟ้องร้องชาวบ้านชั้นศาลกว่าห้าหมื่นคดี
ยังไม่รวมกรณีพิพาทระหว่างประชาชน
ด้วยกัน และที่น่าตกใจคือความขัดแย้ง
เหล่านี้ตามมาด้วยความรุนแรงไปจนถึงการ
อุ้มหาย

คดีพิพาทเรื่องที่ดิน 2544 - 2563

ที่มาของความขัดแย้ง

ที่มาของความขัดแย้ง

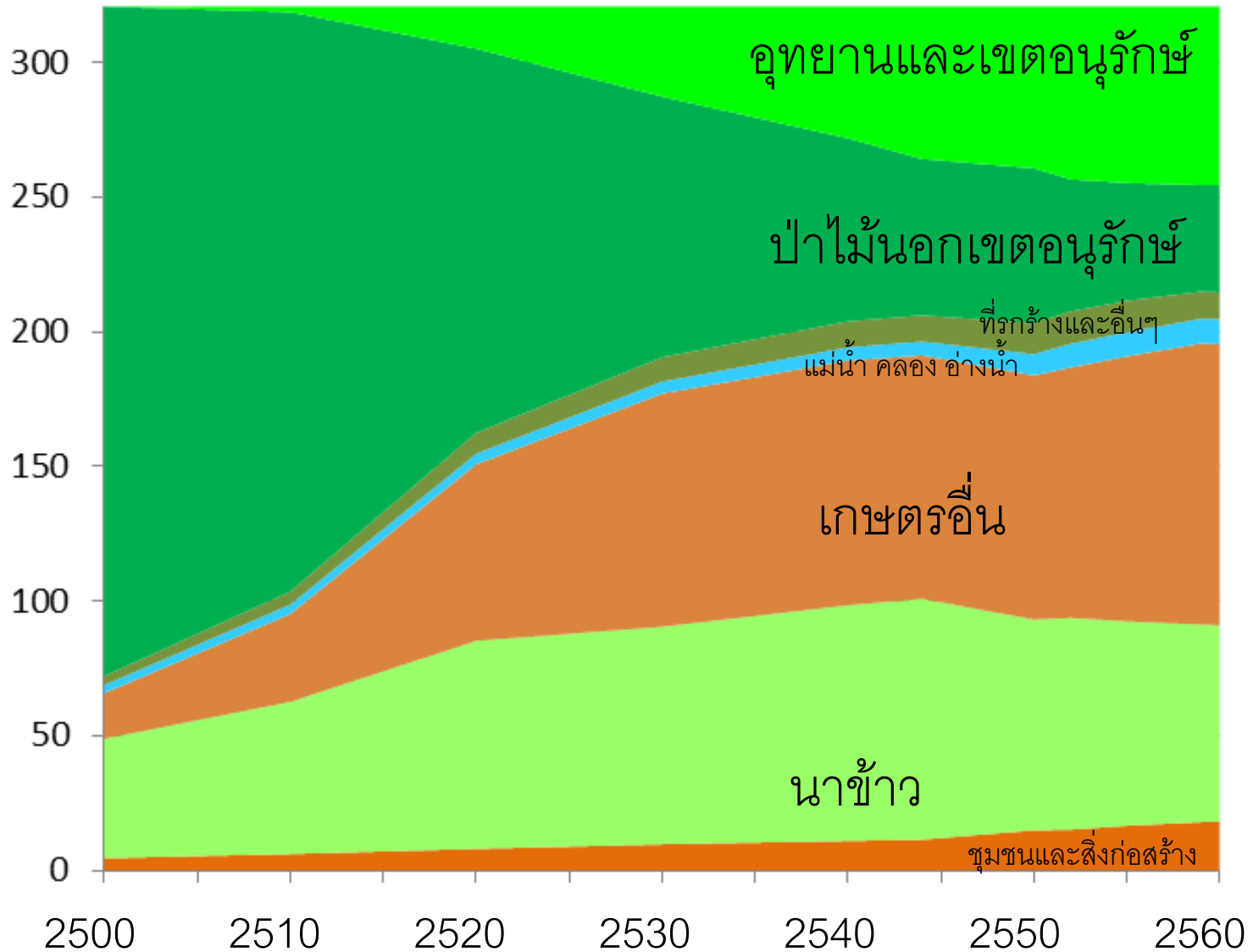
- ประชากรเพิ่มขึ้น ยุคสมัยการพัฒนา
- การใช้ที่ดินเกษตรขยายรวดเร็ว

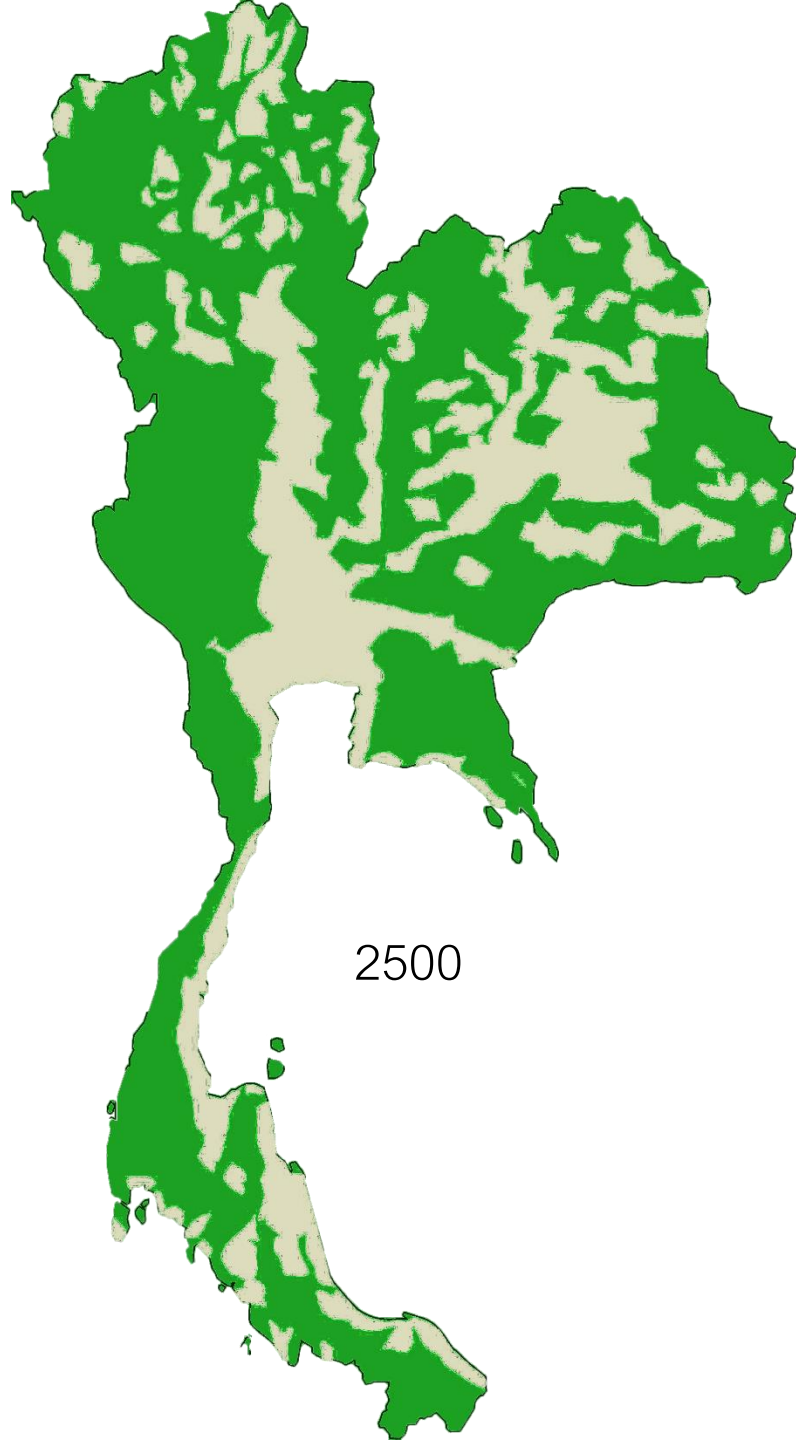
ที่มาของความขัดแย้ง

- ประชากรเพิ่มขึ้น ยุคสมัยการพัฒนา
- การใช้ที่ดินเกษตรขยายรวดเร็ว
- พื้นที่ป่าลดลงเร็ว >> กระแสรักษ์ป่า
- ป่าต้องปลอดคน มีสัดส่วนร้อยละ 40

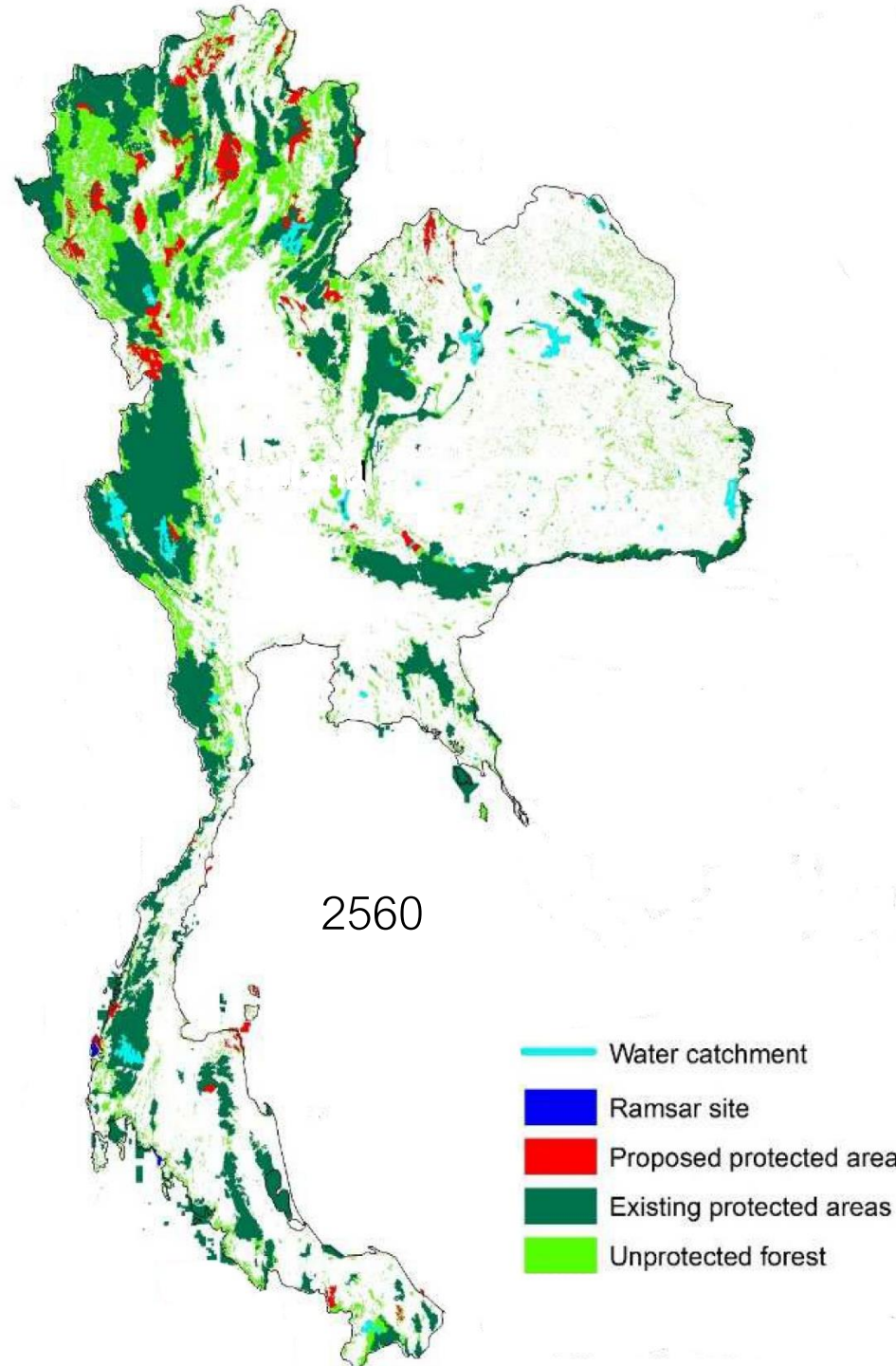
การใช้ที่ดิน

ล้านไร่

2500

2560

- Water catchment
- Ramsar site
- Proposed protected area
- Existing protected areas
- Unprotected forest

ที่มาของความขัดแย้ง

- ประชากรเพิ่มขึ้น ยุคสมัยการพัฒนา
- การใช้ที่ดินเกษตรขยายรวดเร็ว
- พื้นที่ป่าลดลงเร็ว >> กระแสรักษ์ป่า
- ป่าต้องปลอดคน มีสัดส่วนร้อยละ 40
- สงครามเย็น ดินป่า โยงกับความมั่นคง
- ทหารเพิ่มบทบาทกำกับที่ดิน

แนวคิดป่าปลอดคน

- แนวคิดป่าปลอดคน
- “คนอยู่ป่าทำลายป่า”

ที่มาของสองกระแส

ที่มาของสองกระแส

- รับแนวคิดจากตะวันตก

ทั้งสมัยล่าอาณานิคม และสหรัฐ “ป่าดงพงไพร”

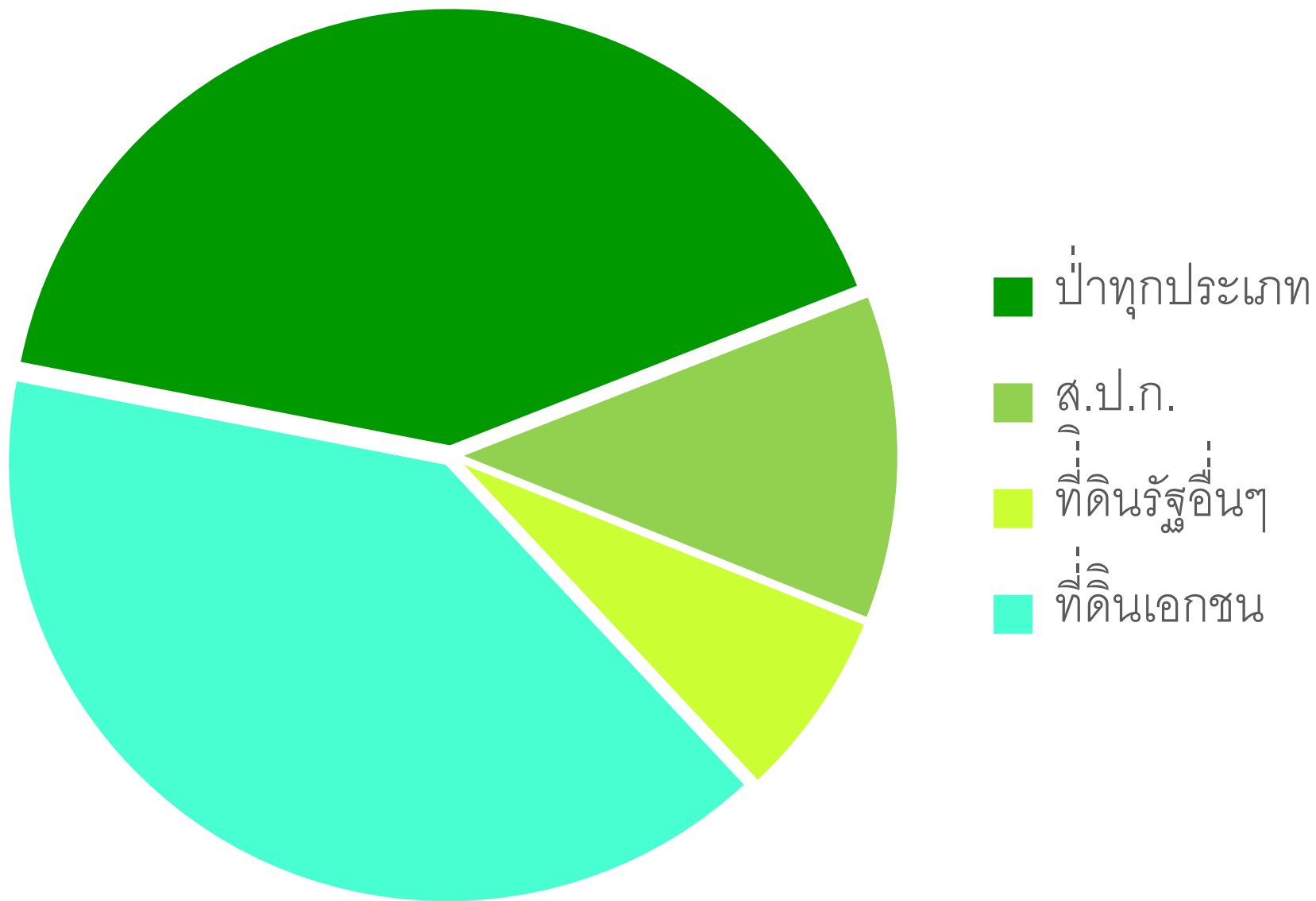
- ลัดสวนป่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งประเทศ

Danhof เจ้าหน้าที่ป่าไม้ชาวดัช 2495

- มิติของความหลากหลายทางชีวภาพ (bio-diversity)
- พรบ 2484 นิยาม “ป่าการเมือง”
- ระบบผูกขาด ประชาชนไม่มีส่วนร่วม

ที่ดินรัฐมีมากกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศ

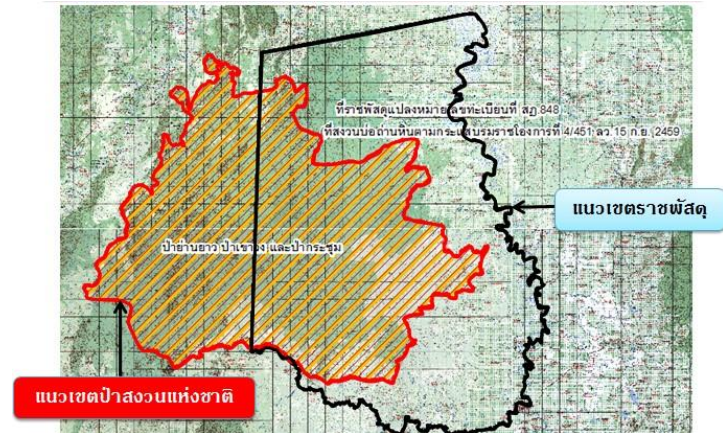
ประเภทที่ดิน 2560

พหุระบบ

- แต่ละส่วนมีกฎหมาย กฎเกณฑ์ เฉพาะแยกจากกัน
- หลายหน่วยงานกำกับในแต่ละส่วน
- ซับซ้อน ยุ่งยากไร้ประสิทธิภาพ
- ที่ดินทับซ้อนกัน

จัดทำแผนที่เป็นหนึ่งเดียว (One Map)

- เริ่มโครงการ 2559 ยังไม่เสร็จ
- 465 ล้านไร่ ซึ่งมากกว่าขนาดพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทยที่ประมาณ 320 ล้านไร่
- หมายความว่ามากกว่าหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมดทับซ้อนกันอยู่

แต่ภาคประชาชนก็ได้สร้างขบวนการต่อสู้

- เช่น จ.ศรีสะเกษและที่กาฬสินธุ์ พัฒนาระบบการจัดการข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
- “แม่แจ่มโมเดล” ที่เชียงใหม่และ “น่านแซนด์บ็อกซ์”

มีความยุ่งยากอีกมากในอนาคต

ความยุ่งยากอีกมากในอนาคต

- การละเมิดสิทธิชุมชนหนักหน่วงขึ้นเรื่อยๆ
- วิกฤตโลกร้อนและมลภาวะซึ่งเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ
- ฝุ่นป่ามีศักยภาพสำคัญในฐานะแหล่งดูดซับคาร์บอนของโลก
- ฝุ่น PM 2.5 กระทบต่อสุขภาพ รวมถึงธุรกิจท่องเที่ยว
- ปรากฏการณ์ไฟป่าชุกขึ้น
- ภาพถ่ายดาวเทียม แสดงข้อมูลว่าคนอยู่กับป่าในป่าชุมชนของชาวบ้าน ได้รักษาป่าปกคลุมดีกว่าในป่าอนุรักษ์ที่ใกล้ๆ กัน

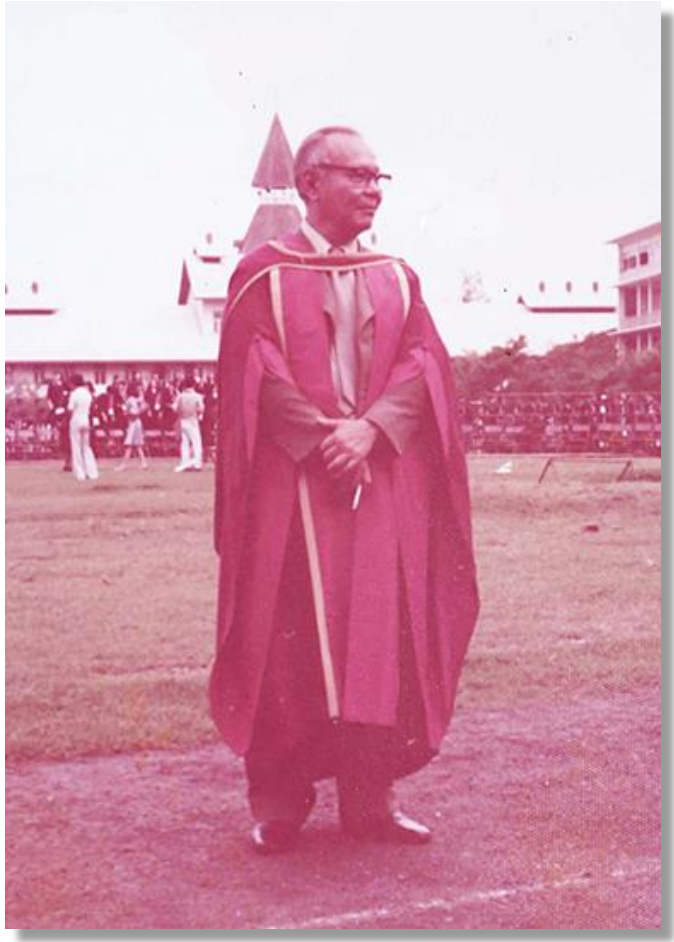
ศาสตร์-ศิลป์ และสันติประชาธรรม

ศาสตร์-ศิลป์ และสันติประชาธรรม

- เป็น “**ศาสตร์**” เพราะว่าที่ดินเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทางธรรมชาติ เป็นทรัพยากรเศรษฐกิจของชาติส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ อากาศ และสิ่งแวดล้อม จึงต้องการความรู้ ข้อมูล และเทคนิคต่างๆ
- เป็น “**ศิลป์**” เพราะที่ดินมีมนุษย์อาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในนั้น ที่ดินคือหลักประกันขั้นพื้นฐานที่สุดว่าพวกเขาจะมีที่พักพิงคุ้มภัย มีบ้านให้เติบโตและมีทรัพยากรให้หากิน

“สันติประชาธรรม”

- หนึ่ง สิทธิและเสรีภาพของคนที่จำกัดความตามปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ภายใต้ขอบเขตที่จะไม่ทำลายเสรีภาพและสิทธิของผู้อื่น
- และสอง การมีส่วนร่วมกำหนดโชคชะตาของสังคมที่เราอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะมีความะเพศสภาพ หรือกำเนิดมาอย่างไร

ศาสตร์และศิลป์ของการกำกับดูแลที่ดินไทย

ศาสตร์และศิลป์ของการกำกับดูแลที่ดินไทย

1. ส่งเสริมการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่
2. ปรับการกำกับดูแลที่ดินให้เป็นระบบเดียวที่เรียบง่าย
3. ลดการถือครองที่ดินโดยรัฐที่มากเกินไป
4. “ป่า” ไม่จำเป็นต้อง “ปลอดคน”
5. เมืองต้องไม่กินคน

สรุป

“หลักประชาธิปไตย คือ ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม”

ขอบคุณ